

Kwó-ò yah tẽ tẽ Sébéyne

Yi ní-ò sòkò

Guide d'animateur

Drò kòńó ànê wah wah tyilè
Operations / Problèmes

Traduction de guide d'animateur en langue jula

Traduction: Ouattara Mawa

Mis en page: Pleis Trudi

Révision: Coulibaly Soungalo

Association Nationale pour
la Traduction de la Bible et
l'Alphabetisation

ONEBOOK

Drò kòńó sébéyne

L'alphabet utilisé dans cette publication est une orthographe provisoire. Elle est en accord avec l'alphabet arée par la Commission Nationale des Langues Burkinabè.

Drɔ sɛtyahlɔ mɛ wárkínóle ké yō sɛ́ yò: →
0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

Drɔ kòónó duke duke tyi mɛ wárkínóle ké yō sɛ́ yò: →
+, -, x, :, %, =.

Drɔ kò-̀nsah mɛ wárkínóle ké yō sɛ́ yò: → CE

Wâh n wárktɩ, drɔ n nɛ n wil ké yah sɔkɔ.

Tyah yó mɛ nê-á á dyɔlɛ n to n kō tɔlɛ.

Ní-̀ðlɛ

128 x 24 = 3 072 ; 4 275 + 875 = 5 150 ; 15 450 - 9
785 = 5 665 ; 1 350 : 54 = 25

Wah wah tyile

Deuxième édition
Première impression
Troisième trimestre 2013

© Tous droits réservés
Association Nationale pour la Traduction de la Bible et
l'Alphabetisation
ANTBA Toussian

Yah wékínóle	Nê-á wɛ	Drɔ kò-̀nsahlɛ
Kòònò yro dwénó		60 290
pó danne :		<u>x 15</u> <u>x 28</u>
w 60 x 15 =	w 900	300 2240
Nónó bótí pó danne :		<u>60</u> <u>560</u>
w 290 x 28 =	w 7 800	900 7840
Súkár pákátí		
pó danne :		
w 110 x 16 =	w 1 760	110 54 900
Táyé pó danne :		<u>x 16</u> <u>x 42</u> +7840
w 54 x 42 =	w 2 268	660 108 +1760
Ñ yàmnó pól pɩ :		<u>110</u> <u>216</u> <u>+2268</u>
w 900 + 7840 +	w12768	1760 2268 12768
1760 + 2268 =		

Núkúnúkú, á ye kè kyomɪ palle, à mó pĩ áyáh ne tò pí n pi kéle òkù nêne.

Kwó-ò kɪ ye sáhpú kɪ drɔ kō kō mǎnsyî sɔkɔ tyi yni kwāh. Pàh nê pĩ kwɔ, à kɪ képah yah yo wah.

Ní-òlɛ :

Á ye tǎn yísyó pɪ drɔ kō kō mǎnsyîne:

$128 \times 24 = ; 4 \ 275 + 875 = ; 15 \ 450 - 9 \ 785 = ; 1 \ 350 : 54 =$

Wah wah tyile

Adamale, gbò yí-ò ye. Gbĩ núkú sɔkɔ wǎh vyó nónó yām, sè we yò:

À kònò pló 15 yām, núkúle w 60.

Té nónó bóínó 88 yām, núkúle w 280.

Té súkár pákátínó 16 yām, núkúle w 110.

Té táyé lítírínó 42 yām, núkúle w 54.

Yé Adama yǎmnó pól kō à kō.

Yah yónwàhnóle

Fyāh-ntàn nópi ye á kɪ n fyāh kɪ drɔle kō :

Drɔ-à me dò kō kō tēne gbí nêne, légbí ye.

Sé yōre me dò. Sè drɔ kònó tòle n sal.

Gbòyĩbi ànê pó tò pípú tò pɪ pɪ kwāh ye kéle.

Sè n we vyó yāmpu tyí.

Kè n sal drɔ kò-nsah.

Á ye sé tò pɪ pɪ tyi nópi wēkɪ :

Sébéy mè sɔkɔ tyi ywǎ ògbnɔle

1. Drɔ kònó tǎnyahnɔle
2. Drɔ kònó tǎnyahnɔle
3. Drɔ wārki òkù ànê sé kar òkùle
4. Dòhnínó tǎnyahnɔle (1)
5. Dòhnínó tǎnyahnɔle (2)
6. Wìlkinó tǎnyahnɔle (1)
7. Wìlkinó pɪ òkùle
8. Wìlkinó tǎnyahnɔle (2)
9. Sàh-ntàn tǎnyahnɔle (1)
10. Sàh-ntàn tǎnyahnɔle (2)
11. Díbínó tǎnyahnɔle (1)
12. Díbínó tǎnyahnɔle (2)
13. Kwāh núkú dan, ànê sé pól danne (1)
14. Kwāh núkú dan, ànê sé pól danne (2)
15. Drɔ kònó duke tǎnó pɪ òkùle (1)
16. Drɔ kònó duke tǎnó pɪ òkùle (2)
17. Dwénó dan, ànê pónɔno danne (1)
18. Dwénó dan, ànê pónɔno danne (2)
19. Dwénó dan, ànê yǎmnó dan, ànê yōrele
20. Pónɔno dan, ànê yǎmnó dan, ànê yōrele
21. Pónɔno dan, ànê yǎmnó dan, ànê syíkínóle (1)
22. Pónɔno dan, ànê yǎmnó dan, ànê syíkínóle (2)
23. Wénó dan, ànê gbòwìlkìle (1)
24. Wénó dan, ànê gbòwìlkìle (2)
25. Tǎrfyò sébéynóle ànê dwénó sébéyne
26. Tǎrfyò sébéynóle ànê kōlɪ sébéyne
27. Vyó tǎntò sébéyne
28. Dwénó sébéyne
29. Pó kyésúkù sébéyne
30. Drɔ kō kō mǎnsyî òkù pínóle

Kwónó 1

Drɔ kòńó t́ńyahńɔlɛ

Lèkwěkwɛ t̄ɛ-ńt̄anne, ànê kyegbāmbāmbā t̄ɛ-ńt̄anne, ànê míláyó t̄ɛ-ńt̄anne. Sé wārki òkù ànê sé kar òkùlɛ.

Yah mɔ-ńt̄anne:

- À yî drɔ kō à sé dan pī
- À kolɔ s̄ah à ké dan pī
- À vì gboke à drɔ dah mɔ

Tò pɪ pɪ vyóɛ:

- Dáhpłó kwärtōnɔ, képah náh pɪ sésân pye pló kwärtōnɔ, ànê s̄énknɔlɛ.
- Káhnpíkírí pó núkú.
- Gbàh gbo gbo kwáhle.

T́ńyahńɔlɛ:

Sàh-ńt̄àn wòkò-ńgbē t́ńyahńɔlɛ: 2 ; 3 ; 4

Kètò wɛ yò : 2 x 6 = ; 2 x 8 = ; 3 x 5 = ; 3 x 3 = ; 3 x 9 = ; 4 x 8 = ; 4 x 6 = ; 4 x 4 =

Kwónó 30 Drɔ kō kō m̀ansyî òkù pínóɛ

Yah mɔ-ńt̄anne

À t̄ɛ wɛ drɔ kòńó t̄anne n pɪ m̀ansyîne.

À t̄ɛ wɛ drɔlɛ n kō m̀ansyîne. S̄á-á:

(wìlkinóɛ - òhninóɛ – díbínóɛ – s̄ah-ńt̄anne)

Tò pɪ pɪ vyóɛ

Drɔ kō kō m̀ansyîne.

Drɔ kòńó pɪ pɪ t̄àn s̄ahnóɛ.

S̀onyahnkòńóɛ

8 x 5 = ; 5 x 7 = ; 9 x 4 = ; 3 x 6 = ; 7 x 7 = ; 8 x 8 =

T́ńpɪnɔlɛ

Mariyamu ye n̄ngb̄il dwe w 360.

À kyɪ sè yām kwil yó yòh s̄okɔ w 300. Té mɛ m̀ób̄il pó kō w 50. Yé drɔ ǹopi kō Mariyamu kō.

Drɔ kō kō m̀ansyî s̄okɔ tyilɛ.

Kètòlɛ

Kwó-ò kɪ drɔ kō kō m̀ansyîne s̄áhpú w̄ɛkɪ.

Tir nê mɛ fyàh-ńt̄àn ǹopi n pekɪ ké s̄okɔ?

Gb́í nê mɛ á kɪ t̄òlɛ n pɪ séle ?

Yõre nê mɛ sé tyí ?

Névyɛ nónó n kwāh t̄òlɛ n pɪ séle ?

ńyāh mɛ drɔ kō kō m̀ansyî n wɛ ?

Kwāh nê mɛ drɔ kō kō m̀ansyîne?

Yah yónóle : Kyésúkì sébéy pi dükù kètòle:

Yòtuku yónóle

Kyésúkì sébéyne, sébéy ye nê-á «wē syī so» tìnkì, kèpah náh pi, koperatifu pò de dükù, ànê sé wil dükùle n wēki. Kèpah kyésúkì sòko pò danne n wēki sòmesó.

Pi pi tòle

Ye 2009/10/24 sòle, Toussiana sòko «wē syī so» tìnkì ye w 560 000 we dah mɔ pé tówù bǎnkì kyésúkì sòko.

Ye 2009/11/16 sòle, pè w 70 000 wilki à kyi pi dwe Nokwil.

Ye 2009/11/25 sòle, pè w 25 160 we à wil yòhninmɔ-ò yó tyí Swisi Yamana sòko.

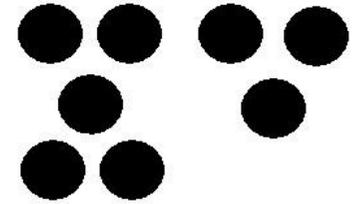
Ye 2009/12/08 sòle, pè w 19 160 wilki kyi syímó dwe. Yé kyésúkì sébéy yīn mɔ.

Kyòmìnóle

Pókónmɔnɔ gbenne : dyèhle

Pókónmɔnɔ ní-òle :

kǎhnpíkíríle

Pókónmɔnɔ tǔ-òle : Dro kòno sètayahle

0 - 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9

Gbenne : Á ye dyèh yāh : sé dan pi sǔne ?

Áyáh nê we, kè ní ye sǔ ?

Dyèh pól dan tükènmɔnɔ pi sǔne ?

Dáhpól núkú núkú pól n ye sǔ ?

Ní-òle : Kǎhnpíkírí kolole kwāh nê me ?

Áyáh ké kolò sǎh, dan nê me á we ?

Kè n ye sǔ ?

Tǔ-òle : Áyáh nê wǎrkì, yépi kwāh nê we ?

Sépi n tóko kwāh nêne n pi ?

Yah yónóle:

Gbenne : Dyêh pi kwärtõnɔle (8). Áyâh nê we, kè n ye dyêh danne. Sé tükènmɔnɔ n ye kònó danne. Dáhkì núkú núkú pól me núkú núkú vì sɔkɔ.

Ní-òle : Káhnpiíkírí kolɔle, kolɔ sáhnó dan ye.

Á ye métér tóló lèkwě sɔkɔ kwärtõnɔ we (8cm).

Ké tɔ n ye danne.

Tǔ-òle : Nónó-á á wārki, drɔ kònó sètyahlo ye.

Sépi ye n tɔkɔ drɔ pólle n wārki.

Kètò we yò : Á kɪ fě drɔ nópi wārki :

14 ; 28 ; 153 ; 650 ; 7.865 ; 316 ; 957

Ye 2009/12/20 sòle, koperatifu tòmatí pye kílonó 300 yām. Sé núkú núkú pól yām w 36.

Ye 2010/01/10 sòle, pè pé dwénó sébéy kǎli dyah Sika tò vyāh yah. Sé pól pi w 3 000.

Yé kyésúki sébéy pi.

Tyi pi sònóle	Nímórlé	Yah yónóle	Nê-á de	Nê-á wil	Nê-á me
2009/11/26	001	Pó nê-á we de	w 24 000	-	w 24 000
2009/11/26	002	Pó nê-á wilki	-	w 15 000	w 9 000
2009/12/15	003	Tòmatí duku dwénó danne	-	w 3 000	w 6 000
2009/12/20	004	Tòmatí yàmno danne	w 10 800	-	w 16 800
Yi tye	kyésúki sébéy kɪ yin mɔ		-	-	-
2009/12/31		Sé pól pi	w 34 800	w 18 000	w 16 800
		Pó dí tókónpɔ nwārknɔle	-	-	w 16 800
2010/01/10	001	Kǎli dyáhnóle		w 3 000	
		Sé pól pi	-	-	w 13 800

Kwónó 29 Pó kyésúkì sébéyne

Yah mój-ítánne :

Kyésúkì sébéy tò sáhnóle.

Dró kónó tò pínóle kyésúkì sébéy sòkò.

Tò pí pí vyóle

Wah wah tyi wārki sésár ñgbē yō.

Sònyahnkònóle

$21 + 36 = ; 18 + 24 = ; 34 + 18 = ; 15 + 18 =$

Tònpunóle : Tàrfyò sébéyne, kwâh nê me kéle ?

Yé ké òkù yo.

Kòli sébéyne, kwâh nê me ? Dwénó sébéyne, kwâh nê me ?

Kètòle

Ye 2009/11/26 sòle, Sínki yah tãn Tíngì yó w 24 000

dah mọ pé kyésúkì sòkò, té pé syi w 15 000 wilki.

Wóró sǒ wǔ pé kyésúkì sòkò ?

Ye 2009/12/15 sòle, koperatifu vyó yàm-ò yó tòmátí
duku kílonó 100 dwé. Sé núkú núkú pól dwe w 30.

Kwónó 2 Dró kónó tǔnyahnóle

Dró yísyó n wārki n pí tǐnkínóle.

Kètò we yò :

Nyeh 10 = Gbām tǐnkì núkú ye, sèpile nyeh tǐnkì núkú ye.

Nyeh 100 = Áyâh sè dibi gbām gbāmne, á kú gbām gbām tǐnkínó gbām we.

Nyeh 1000 = Á yah sè dibi lèkwěkwéle, á kú lèkwěkwé tǐnkínó gbām we.

Sānbo nyeh pólle, nyehno 148 ye.

Áyâh séle n dibi, nê-á á kú we, képah ye yò :

Lèkwě tǐnkì núkúle.

Gbām tǐnkínó nyáhle.

Núkú tǐnkínó kwärtōnóle.

Sétáh ànê gbī wró fíúle, kíló métér míllyónó lèkwê tíkíníní
pó gbām ye = km 150 000 000

Dró sètyahlo vì gbókénó sòkò, dró nónó-á wěki, pó tyí náh
n yo sé kàr-nsah. Dró ó kar òkùle sáhpu wěki. Kèpiki wěy
kètò ye pè wěki vì nópi sòkò. Dépah ye, pó tyí náh yǐne kè
yo fós dró ó kú n kar sé.

Drɔ kɔ̀nɔ̀ sɛ̀tyahlɔ̀ vɛ̀lɛ̀: Vɛ̀ gboke d̀uk̀ulɛ̀.

Á ye drɔ nɔ̀pi wãrkɛ̀ vɛ̀ gbókéńs sɔ̀kɔ̀ = 149 ; 1000 ;

Mílíyóns ànê mílíyár t̀inkilɛ̀			Kyegbã̀m/kèyõ̀/ ànê mílíyó̀ t̀inkilɛ̀			Lèkwě̀kwe t̀inkilɛ̀		
Mílíy óns 1000 / Mílíyár	Mílíyó nɔ̀ 100	Mílíy óns 10	Mílíyó 1	Kèyõ̀ 5	Kyeg bã̀m/ kèyõ̀	Lèkwě̀	Gbã̀m	Núkú
			2	9	2			
						1	4	9
					1	0	0	0
	1	5	0	0	0	0	0	0
				4	2	6	0	5
			1	7	5	8	5	0
		5	6	2	5	4	1	8

150 00000 ; 42 605 ; 175 850 ; 5 625 418

Yò̀tuku yónó̀lɛ̀: Drɔ kɔ̀nɔ̀ sɔ̀kɔ̀, á kɛ̀ fě̀ drɔ̀lɛ̀ n wãrkɛ̀ drɔ̀ kɔ̀nɔ̀ sɛ̀tyahlɔ̀lɛ̀ à tɔ̀kɔ̀ núkú tyí, f́ś à kyɛ̀ syɛ̀ kwãryã̀h tyí.

Kètò we yò̀ : 8 ; 24 ; 546 ; 4584 ; 38 ; 176 ; 130 840 190

Yò̀tuku yónó̀lɛ̀:

Tě̀ntò sɛ̀béyne, sɛ̀béy ye nê-á vyò̀lɛ̀ n tekɛ̀ mɔ̀ sé yúkú-ńsah. Kè sé pi d̀uk̀ulɛ̀ ànê sé danne n wě̀kɛ̀.

Dwénó sɛ̀béyne, sɛ̀béy ye nê-á ále n wě̀kɛ̀ ne dwénó-á pi kɔ̀lɛ̀.

Nímór me ké yõ̀. Yã̀m-ò ye kè n kɔ̀.

Yah yónwàhnó̀lɛ̀

Ye 2009/02/24 sòlɛ̀, Wlɔ̀ Trawere-á vyó̀ nónó̀ dwe

Gbomyah kwil ‘wě̀ syí so’ t̀inkilɛ̀ yĩn yõ̀, à wil

Wusuman Wattara màkàsé sɔ̀kɔ̀, sè we yò̀:

À syímó gbòtóni 24 dwe. Sé núkú núkú dwe w 850.

À tólínó 45 dwe. Sé núkú núkú dwe w 700.

Té kě̀y métérnó 15 dwe. Sé núkú núkú dwe w 570.

Yé dwénó sɛ̀béy pi.

Kwónó 28   Dwénó sébéyne

Kètòlè :

Ye 2009/02/06 sòlè Satiri kwil «Yé so mɔ» tɛ̀nkì yó dwénó pɪ Prɔ Kulibali gb̀itiki sɔkɔ.

Vyó nónó-á dwe sè we yò :

Pè pne gb̀tónì 8 dwe. Sè núkú núkú pól pɪ w 550.

Té súkár kàrtónó 5 dwe. Sé núkú núkú pól pɪ w 2.400.

Yé dwénó sébéy pɪ.

Dwénó sébéy pínó kètòlè

<u>Tɛ̀nkì yɛ̀nne :</u> Ye so mɔ		Dwénó sébéy n°001	
<u>Sébéy pɪ sòlè:</u>		2009/02/06.....	
<u>Kwil yɛ̀nne :</u> ...Satiri kwil.....			
<u>Yàm-ò yɛ̀nne :</u> Prɔ Coulibaly.....			
Vyóle	Sé pló danne	Núkú danne	Sé pól danne
Pne gb̀tónì	8	w 550	w 4 400
Súkár kàrtónóle	5	w 2 400	<u>w 12 000</u>
Sé pól pɪ:	.....	.....	w 16.400
<u>Yàm-ò gb̀ò níne</u>		<u>Dwé-ò gb̀ò níne</u>	
<u>Yɛ̀n ànê yìkìlè</u>		<u>Yɛ̀n ànê yìkìlè</u>	
Prɔ Kulibali		Moussa Trawere	

- Áyâh dro kónó sètayahlɔlè n sah tɛ̀ntɛ̀nne, á yɛ̀ne à gbàhnì gboke n tiki vì wrónó sɔkɔ.
- Dro kónó sètayah-à me níkêne níyâh sɔkɔ nénpó sɔkɔ nònó ye n mɔ ké swɔ.
- Dro kónó sètayahlɔ-à n kar, sè n tyah gbè̀yɛ̀nène ò ne n yuku gb̀òyòlè.

Pɪ pɪ tã̀nne

1. Yé drɔnɔ kwló wã̀rku dro kónó sètayahlɔ nópilè, yè syu wè tyí. Yé sè tyah dro sètayahlɔ ògbnɔ tyí: 0,9,1,4.
2. Yáh dro nónó we, yé sé dah mɔ vì gbókénó sɔkɔ.

Kwónó 3 Drɔ wārki òkù, ànê sé kar òkùle

Yah mój-ítânne

À drɔ wārki drɔ sètayahlole, képah náh pi welo
sètayahlole
À drɔ nópi kar òkù pí.

Tò pi pi vyóle

Drɔ wárkínóle sésár ñgbē yō.

Drɔ sòntēnkòńóle

9 + 10 = ; 7 + 13 = ; 12 + 14 = ; 8 + 15 = ; 18
+ 14 =

Tónyahńóle

Kwó-ò kɪ drɔle n yo, sáhpú kɪ séle n wārki. Té kɪ pyě sè
dah mɔ tĩkì vɪ gbókénó sɔkɔ.

Kètò wɛ yò : 340 ; 7450 ; 52 086 ; 520 105 ; 2 050 180

Kyòmìnóle

Kwó-ò kɪ drɔ nópi wārki sésár ñgbē yō, té kɪ sáhpú piki
yah pàh fē sè kar n pi. Képah náh, kwó-ò kɪ drɔ nópi wārki
òkù ànê sé kar òkù wēki.

Yah yónóle

Kètò wɛ yò :

Lèkwěkwe tĩkì, ànê kyegbāmgbām tĩkì wārki òkù, ànê
sé kar òkùle.

Pi pi tãnnɛ

Gbenne: Yi 2009/01/15 sōle, Musa Culibaly-á vyó nónó
dwe Bānfora Yabil tĩkì tyí, sè we yò:

Yéńkwókàhni gbòtóni 35.

Tòmatí séyàl 28.

Sù kílonó 75.

Wo Watara ye móbílle kyɪ sè twah yuku Nokwil. Móbíl
nímóróle, 11 B-2458-B.

Ñsyō Barro ye vyó nópi wilki 2009/01/15 sōle.

Yé tēntò sébéy mē pi.

Tò pi pi vyó kyòminó ànê sé dùkù pínóle

Kètò :

Ye 2009/01/15, Pye Watara tòmatí kílónó 200 we à wil Lekema kwil tìnkì yó tyí. Kesāh Trawere kyì sè twah. Ñ móbìl nímórle 11 B 1475 B.F. Nesō Kulibali vyó nópi kō ye 2009/01/24. Yé vyó sébéy pi vi gbókénó sòkò.

Yah yónóle

Kètòle : Těntò sébéy pi dùkùle

<u>Tìnkì yīnne</u> : Lekema kwil tìnkì... Těntò sébéy n: 001		
<u>Kwil yīnne</u> : Lekema.....		
<u>Vyó kǒ-ò yīnne</u> : Nesō..Kulibali.....		
<u>Vyó yúkú-ńsahle</u> : Nokwil.....		
Vyóle	Sé pló danne	Kyòminóle
Tòmatí	Kg 200	Vyó tū
Vyó twáh-òle : Kesāh Trawere.....		
Syí-òle: Pye Watara.....		
Móbìl nímórle : 11 B 1475 BF.....		
Vyó tekt n mō sòle : 2009/01/24....		
Sé de sòle : 2009/01/25.....		
Móbìl tó-ò yīnne : Kesāh Trawere....		
Vyó twáh-ò gbò níyne		Syí-ò gbò níyne

Gbenne : Drò wārki dùkùle welo sètyahlòle :

145 = lèkwě tikinini pó kwló

326 = kyetóní túkúrí pó kénúkò

1 879 = kyegbām kyekwärtōnu tikitōní pó gbām pó kwāryāh

3 046 = kèyō núkú kyegbām tikinini pó kénúkò

40 105 = kèyō túkúrí lèkwě pó kwló

284 213 = Mílíyó núkú ànê kèyō tikinini pó nínó, ànê lègbām gbōntōnó.

Ní-òle : Welo sètyahlò drò vi n mō n wārki dùkùle drò kónó sètyahlòle:

Lèkwě yōgbām pó kwló = 135

Kyeyéh tikitōní pó gbām = 470

Kèyō núkú kyekwé pó tónó = 2 503

Mílíyónó nínó ànê kèyō tikinnini pó kwló ànê tikinini pó gbām = 490 050

Tǒ-òle : Mílíyó wārki dùkù ànê ké kar dùkùle:

= 1 000 000

Mílíyónó gbām ànê kèyō lèkwě tikitōní pó gbām pó kwārnino ànê kyekénúkò pó kwärtōno = 23 54 608

Mílíyónó lèkwě tikitōní pó gbām pó kénúkò ànê kèyō tónó ànê lèkwě yōgbām = 352 06 130

Yòtuku yónóle: Drò kònó sòkò áyâh dròle n wārki, á ye séle n wārki n gbeki tìntinne.

Kètò we yò :

- 4285 n wārki sé yò 4 285
- 2375615 n wārki sé yò 23 75 615
- Núkúnúkú, áyâh dròle n kar:

Ké gbenne : Á ki **anê**le n yo tìnkìnó wró, áyâh wil tìnkì yó sòkò, à n yuku tìnkì yó sòkò.

Ní-òle : á ki **pó**le n yo, áyâh wil wòkò yó sòkò, à n yuku wòkò yó sòkò.

Kètò we yò :

- 4 285 n kar: Kèyò nínó ànê lègbām tikiyéh pò kwlóle.
- 20 74 615 n kar: Mílíyónó gbām ànê kèyò yōgbām pò kwārninò ànê kyekenúkò gbōnkwlóle.

Pi pi tòle :

Yé drò nòpi wārki wey sètyahlòle :
2 456 – 42 103 – 728 - 25

Kwónó 27 Vyó tēntò sēbéyne

Yah m-ítâne

À vyó tēntò sēbéy òkù pī ànê dwénó sēbéy tòle.
À drò kònó pi tēntò sēbéy ànê dwénó sēbéyne vī gbókénó sòkò.

Tò pi pi vyóle

Drò kònó tǎn ki wārki sésár ògbē yō vī tòle.

Sònyahnkònóle

Sàh-ntàn tǎnpunòle : $5 \times 8 =$; $4 \times 7 =$; $9 \times 6 =$; $6 \times 7 =$

Tǎnyahnòle

Lamini Traoréle, gbò yí-ò ye. Wǎh vyó nónó dwe kǎlile Sedī Barro tyí, sè we yò :

À kònò kàrtónó 8 dwe. Sé núkú núkú pól pi w 700.
À nónó bótínó 15 dwe. Sé núkú núkú pól pi w 180.
À táyé lítírínó 25 dwe. Sé núkú núkú pól pi w 54.
Nokwil sòkò ye à dwe séle yi 2009.

Yé ò kǎli sēbéy pi.

Kõli sɛbéy pi ðùkùlɛ

Tìnkì yĩnne : Yley sò.... Nímórle 0013....

Kwil yĩnne : ....Gbomyah...

Dwé-ò yĩn ànê ò yìkìlɛ : ..Seku Watara.....

Ké pi yi, ànê ké ñwá, ànê ké gbìyìkìlɛ : ..2009/01/08....

Mé-ńsahle : ...Tewah.....

Kõli danne wey sɛtyahlɔ sɔkɔ: ..Kèyõ tikiyêh ànê

kyekwärtõni.....

Kõli sɛbéyne, sɛbéy ye nê-á wêki ne kwâh yó-á kã kõlilɛ.

Nímóró me ké tyí. Kè pó dyáhnó ànê ké dyáhnó yõlɛ

yónwàhnólɛ.

Yah yónólɛ	Yĩnne	Núkú danne	Sé pól danne
Pile	T 2	w 80 400	w 160 800
Sé pólle		w 80 400	w 160 800

Kwónó 4 Dòhnìnó tǔnyahnɔlɛ

Yah mó-ńtãnne

Dòhnìnó dukeno pól pínólɛ, tókónpɔndòhnìnó-á me nê sɔkɔ, ànê kè náh me nê sɔkɔ. À dòhnìnó pi vì gbóké-ńkê sɔkɔ.

Tò pi pi vyólɛ

Drɔ yísyó wārki sésár ñgbê yõ, dòhnìnó-á me nónó sɔkɔ.

Drɔ sòntɛnkónólɛ

8 + 7 = ; 6 + 5 = ; 9 + 5 = ; 13 + 8 = ; 7 + 4 =

Tǔnyahnɔlɛ

Yé drɔ nópi wārki wey sɛtyahlɔlɛ.

Kwó-ò ki drɔlɛ n yo, sáhpú ki séle n wārki.

Kètò we yò :

847 = kyekwärtõni tikininí pó kwárnino

16 305 = kèyõ kwärtõnɔ kyetõní pó kwíl

42 20 545 = Mílíyónó túkúrí pó nukú ànê kèyõ gbām ànê kyekwě tikininí pó kwíl.

Kyðmìnóle

Kètò we yò :

Adama vyó sàh-nsah sɔkɔ, áyáh vyó nónó we yāh sè we
yò : Nyeh wleyɔ nínó me, ànê klò ñyāhle, ànê ñikèsên snó
kénúkòle. Vyó nópi pól pi vyónó sǎne?

Yah yónó

- Drɔ kǎnó òúkù nê me yé kɪ pi, té kɪ yī ànê nyeh dan pī ?
- Yé se kɪ fē yī dan pī ? Kwāh nê pi té yé nāh fē sè pī ?
- Á nāh fē sè dohnɪ n pi wē yō, té ké yō pi kwāh núkú nāh séle.
- Nsrɔ nyeh pól pi sǎne ?
- Á sé kɪ fē nyeh dohnɪ wē yō ?
- Sǎ me sè kɪ dohnɪ wē yō ?
- Nyeh pólle : Nyeh 38 + nyeh 7 yō = nyeh 45.
- Drɔ kǎnó òúkù nê me á pi ?
- Dòhnìnó ye á pi.
- Á kɪ dòhnìnó pi kɪ kwāh nê yah kǎ ?
- Á kɪ dòhnìnó pi kɪ sé pól dan yah kǎ.

Pi pi tǎnne :

Téy wúnó nāh me nê sɔkɔ

42 + 17 = ; 83 + 15 = ; 124 + 34 = ; 316 + 143 =

Kwónó 26 Tàrfyò sébéynóle, ànê kǎli sébéyne

Tàrfyò sébéyne, sébéy ye nê-á n wēkɪ ne kwāh
yó-á de, képah nāh pi kǎh wil. Nímóró me ké yō. Kè n pi
pó wílno ànê pó déno tàrfyò sébéyne.

Kètòle :

Ye 2010/01/18 sǎle, Seku ye tilbi pi tǎnínó 2 dwe kǎlile
Satiri sètòbe tǎnki yó tyí. À yīne à w 160 800 kǎ. Nsyǎ
nê-á pó syí-òle, ñmɔ yīne à kǎli sébéy pi à kǎ.

Yah yónwàhnóle

Kwāh nê me Seku dwe ? → À pi tǎnínó 2 dwe

À kè dwe òúkù nêne ? → kǎlile w 160 800

Pi dwénó dan pi sǎne ? → Kè dwe w 160 800.

Kwāh nê yīn me Nsyǎ Trawere pi kǎli sébéyne? → Sébéy
mè n wēkɪ ne vyó nópi pó nāh kǎ.

Yah yónwàhnóle

Kú me Sye dwe “Wě syĩ so” tĩnkì tyĩ? → À sóhnrókì gbòtónì 20 dwe.

À sǐ kǎ sé dwénó pólé ? → À w 140 000 kǎ.

Kú yĩn me Ali pi tàrfyò sébéy ? → Vyó nópi-á pi tĩnkì tyĩle, képah ye tàrfyò sébéy yĩne sé tyĩ.

Tàrfyò sébéy kúle n wěki ? → Kè n wěki nê kwáh yó-á de, képah náh pi káh wil.

Pi pi tòle

Tàrfyò sébéy pi dùkù kètòle:

Tĩnkì yĩnne: “Wě syĩ so”....	Nímóróle: 004....
Kwil yĩnne : ..Kǒse.....	w 140.000...
Pó kǎ-òle : ..Coulibaly.....Sye.....	
Pó danne wey sètyahlò sǎkò : ..kèyò tikitóní pó gbāmne...	
Pó kǎnó yǒle : ..Sóhnrókì gbòtónì 20 dwénó pó ye.....	
Pó syĩ-òle : Ali....Barro.....	
Ké pi yi, ànê ké íwǎ, ànê ké gbìyìkìle : 2009/11/18	
Pó syĩ-ò gbò níyne :	Dwé-ò gbò níyne:
Barro Ali	Coulibaly Sye

Kwónó 5 Dòhnìnó tǎnyahnóle

Kètò we yò :

Gbenne: Nyehno 38 me Nsrò tũ sǎkò, à nyehno kwárnino dwe tahlì sè tyĩ. Nsrò nyeh pól pi sǎne ?

Ní-òle : Téy wúnó-á me nê sǎkò.

218 + 75 = ; 478 + 265 = ; 1 645 + 478 =

Yòtuku yónóle:

- Dòhnìnóle, dro kónó tò ye nê-á ki á kǎ á ki dro yísyó dohni wě yǒ.
- Dòhnìnó pi dùkù sǎkò, yĩ dùkù núkú ye n dohni wě yǒ.

Kètò we yò : Gbòtónì 18 + gbòtónì 14 = sè ki pi gbòtónì 32. m 46 + m 18 = m 64

Dro nónó-á n dohni wě yǒ, pè sè sah wě yǒ. Núkúnúkú n mo núkúnúkú wòkò sǎkò, gbām gbām n mo gbām gbām wòkò sǎkò, lèkwèkwè n mo lèkwèkwè wòkò sǎkò.

Pi pi tòle :

53 + 25 = ; 372 + 125 = ; 2 486 + 1 631 = ;
845 + 2 878 =

Kwónó 6 Wìlkinó t́nyahnóle

Yah mój-ítánné:

- Yé kè yo gbí nê-á wìlkinó tò n pi.
- À wìlkinó pi vì gbóké-ńkê sɔkɔ.
- À wìlkinó kyðmìnyahnɔ pi.

Tò pi pi vyóle:

Wah wah tyi ànê drɔ kòno yísyó wārki.

Sònyahnkònoóle:

$9 - 5 =$; $14 - 8 =$; $12 - 7 =$; $10 - 6 =$; $17 - 8 =$

T́nyahnóle:

Minata kyi yòh sɔkɔ. À lékyêh dwe w 375 ànê sǐn núkúle w 275. Minata dwénó pól pi sǐne ? $845 + 2875$;

$15 + 938 + 5109$.

Kyðmìnóle

Kètòle: Dékínsyino náh me wìlkinó nê sɔkɔ.

Nyehnɔ 86 me sètòbe tǐnkì yó tyí.

Pè nyehnɔ 35 yām. Nyehnɔ sǐ wū pé tū sɔkɔ ?

Kwónó 25 Tàrfyò sébéynóle, ànê dwénó sébéyne

Yah mój-ítánné

À dwénó sébéy ànê kǒli sébéy dùkù pǐ.

Dwénó sébéy ànê kǒli sébéy sɔkɔ drɔ kòno pínóle.

Tò pi pi vyóle

Wah wah tyi ki wārki sésár ñgbě yō.

Sònyahnkònoóle

$42 \times 2 =$; $28 \times 5 =$; $44 \times 11 =$; $83 \times 10 =$; $70 \times 8 =$

T́nyahnóle

Wumar sèpǐn 23 tò pi gbò yí-ò yó tyí. Gbí núkú tò sǎrle w 70 ye. Sǐ me Wumar we. Ñ gbí núkú yòke pólle w 45 ye. Sǐ me Wumar we sah ñ tnô ?

Tò pi pi vyó kyðmìnó ànê sé dùkù pínóle

Kètòle

Yi 2009/11/18 sòle, Sye sóhnkókì gbòtónì 20 dwe Kōse “Wě syĩ so” tǐnkì tyí. Té w 140 000 kǒ. Pó syí-ò nê-á Alile, à yĩne à tàrfyò sébéy pi à kǒ.

Kwónó 24 Wénó dan, ànê gbò wilkile (2)

Pyeri sú-á gbò nêne n wilki ñwó núkú sɔkɔ, kè we yò. À wòkò pólé n kō w 2 500, té pénéfèné pólé n kō w 2 000, té yòké pólé n kō w 3 000, té syɔbɔ pólé n kō w 1 200. Gbò ñwó núkú gbò wilki, ànê ké gbí núkú gbò wilki pɪ sǒne ?

Gbò wilki nê me Pyeri sú n pɪ ñwó núkú sɔkɔ? Á ye sè kō.

Ali gbí núkú sǎrle w 180 ye. Gbí núkú sɔkɔ ñ gbò wilkile w 130 ye. À tòle n pɪ sèpìn 25 ñwó sɔkɔ. Yé ñ wénó ànê gbò wilki kō yah ñwó sɔkɔ.

Yah wékínóle	Nê-á we	Drɔ kò-nsahle
Ñwó núkú gbò wilki pɪ: w 2500 + 2000 + 3000 + 1200 =	w 8 700	2500 8700 <u>30</u> + 2000 <u>60</u> 290
Gbí núkú gbò wilki pɪ: w 8700 : 30 =		+ 3000 270 + 1200 <u>270</u> = 8700 00

Yah yónwàhnóle : Á se kɪ fě nyeh téy ànê pó téy dan pĩ ?

Drɔ kónó dùkù nê me á kɪ pɪ ?

Wilkínóle kwáh nê me ?

Yah yo dùkùle : Wilkínó ye á kɪ pɪ

- Áyâh wilkínóle n pɪ, dan nê-á kal, á kɪ képah wārku gbenne yòtah. Nê-á n wilki ké sɔkɔ, té kɪ pyě képah wārku sètàhki sò.
- Núkú núkú kɪ tē wòkò núkú sɔkɔ, gbām gbām kɪ tē wòkò núkú sɔkɔ, lèkwèkwe kɪ tē wòkò núkú sɔkɔ.
- Wilkínó pínó n tyah gbòyò sòle, n ne n yuku gbèyìnè sòle.
- Dékínsyino kɪ fě we wilkínó sɔkɔ, kè kɪ mó tō fě pɪ dékínsyi-ńkêne.

Yah wékínóle	Nê-á we	Drɔ kò-nsahle
Nyeh nónó-á wū tū sɔkɔ nyeh 86 – nyeh 35 =	51	86 - <u>35</u>
Sè pɪ = Nyeh		51 51

Kwónó 7 Wìlkinó pì òkùlè

Gbenne : dékínsyino náh me nê sɔkɔ. Wìlkinó n ne n pì, n ne n tɔkɔ gbyêh sò n ne n wilki yòtah.

Kè n yo ne :

3 765 Tónó-à wilki 5 sɔkɔ, ké téy wũ 2. Á kɪ 2 wārki.
 - 2 453 Kwló-à wilki 6 sɔkɔ, ké téy wũ 1. Á kɪ 1 wārki.
 1 312 Nínó-à wilki 3 sɔkɔ, ké téy wũ 1. Á kɪ 1 wārki.

Ní-òlè : Dékínsyino-á me nê sɔkɔ.

Kè n yo ne :

Kwló-à wilki 6 sɔkɔ, ké téy wũ 1. Á kɪ 1 wārki.
 4 736 Nýáh-à n wilki 3 sɔkɔ, ké náh fẽ n pì. Á kɪ 1
 - 3 945 ðeki syi lèkwěkwe wòkò sɔkɔ kɪ pɔ dohni gbām
 = 791 gbām wòkò sɔkɔ. Kè kɪ pì 13.
 Nýáh-à wilki 13 sɔkɔ, ké téy kɪ wũ 9.
 Kwäryāh-à n wilki 6 sɔkɔ, kè náh fẽ n pì. Á kɪ
 ðeki syi kyegbām wòkò sɔkɔ, kɪ pɔ lèkwě wòkò
 sɔkɔ. Kè kɪ pì 16
 Kwäryāh-à wilki 16 sɔkɔ, 7 kɪ wũ. Á yah dékí syi,
 3 wũ. Tónó-à wilki 3 sɔkɔ, nònó kɪ wũ.

Yah wékínóle	Nê-á we	Drɔ kò-nsahle
Gbĩ núkú pɔ pì :		25 200
w 25 x 8	w 200	x <u>8</u> x <u>25</u>
=		
Íwó sār pì:		= 200 1000
w 200 x 25	= w 5 000	<u>4000</u>
		= 5000

Gbò wilki kò òkù pèpey sɔkɔ

Íwó núkú gbò wilkile = gbĩ núkú wénó sàh-ntàn pì íwó sèpìn danne.

Gbĩ núkú gbò wilkile = íwó núkú gbò wilki dibi íwó sèpìn dan tyí.

Yòtuku yónóle

Sārle, pɔ yó ye nê-á névile n kò tò pínó swɔ. Sār kɪ fẽ pì léré núkú tòle, gbĩ núkú tòle, íwó núkú tòle, képah náh pì yi núkú tòle.

Wénóle, pɔ yó ye nê-á n we kwāh yàmnó sɔkɔ.

Gbò wilkile, pɔ yó ye nê-á n wilki dwénóle n pì, képah náh pì, à tir yóle n pì.

Pì òkù pèpey sɔkɔ :

Íwó sārle = gbĩ núkú sār sàh-ntàn pì íwó sèpìn danne.

Íwó gbò wilkile = gbĩ núkú gbò wilki sàh-ntàn pì íwó sèpìn danne.

Pì pì tǎnne :

1.) Làkwèldemí kwó-ò yó tòle n pì sèpìn 5 yòh wró sɔkɔ. Ì gbĩ núkú sārle w 280 ye. Ì yòh núkú wró, ànê Ì íwó núkú sār kɪ pì sǎne ? Ì yi núkú gbò wilki-à me w 2 100, Ì íwó núkú gbò wilki kɪ pì sǎne ?

Tǒnyahnɔle

Gbenne : Asani yǎnkɔ bótínó 500 dwe.

Pè bótínó 100 à kǎ w 5 000.

À pɔ bótí núkú núkú pól yām w 60.

Yé ò yōre wénó, képah náh pɪ ò syíkínó kō.

Tò pɪ pɪ vyó kyòmínó ànê sé òkù pínóle.

Kètòndóle

Tònpɪ yó sǎrle w 25 ye léré núkú sɔkɔ. Té à tòle n pɪ léréndó 8 gbí sɔkɔ.

Sǎ me à yīne à we, wàh tò pɪ sèpìn 25 níwǎ sɔkɔ ?

Yah yónwàhnóle

Sǎ me tònpɪ n we léré núkú sɔkɔ ? → w 25 ye à n we.

Gbí núkú sɔkɔ léréndó sǎ me à n pɪ tòle ? → À tòle n pɪ léréndó 8.

Kú me á kɪ kō ? → Á kɪ gbí núkú tò pó dan kō.

Níwǎ sɔkɔ sèpìn sǎ me à n pɪ tòle ? → Sèpìn 25 ye.

Níwǎ núkú pó dan kɪ pɪ sǎne ?

Wénó kō òkù pèpɛy sɔkɔ

Níwǎ núkú wénóle = gbí núkú wénó sàh-ntàn pɪ tò pínó sèpìn danne.

Kètò ní-òle (2): Dékínsyínɔ-á me wìlkínó nê sɔkɔ.

Bídu w 5.480 kǎlɪ tɔkɔ bāki yó sɔkɔ.

À w 3.850 tɔkɔ vyó dwe. Wǎrǎ sǎ wū ò tyí ?

Yah wǎkínóle	Nê-á we	Drɔ kō-nsahle
Pó nê-á wū Bídu tyí		5480
w 5 480 – w 3 850	= w 1 630	- <u>3850</u>
Sè pɪ	= w 1 630	1630

Yòtuku yónóle:

- Wìlkínóle, drɔ kónó ye nê-á kɪ á kō á kɪ dan yó wìlki dan yó sɔkɔ. Wìlkínó n pɪ n tē n we téy pǎ.
- Áyâh wìlkínóle n pɪ, ǎ n ne n tɔkɔ sètàhkì sò dan sɔkɔ ò ne n wìlki yòtah dan sɔkɔ.

Wah wah tyile

Selba yīnne, Musa kyɪ yòh sɔkɔ w 9 250. À flɔ dwe w 4 850 té lékyêh dwe 3 480. Ò yídwénè pól pɪ sǎne ?

Kwónó 8 Wìlkinó tónyahnlé

Kètò we yò:

Legbāh mánkrö yèhnó 235 teki mō Orodara sōkō.

Pè sé pló 124 yām. Sǎ wū ?

Yah wékínóle	Nê-á we	Drō kò-̀nsahlé
Mánkrö yèh nónó-á wū:		235
yèh 235 – 124	= 111	- <u>124</u>
Sè pì	= 111	111

Pì pì tòlè :

Drō kònlé

$$2\ 456 - 1\ 908 = \ ; \ 36\ 001 - 27\ 920 = \ ;$$

$$12\ 720 - 8\ 045 =$$

Wah wah tyile

Sètòbe tìnkì yó w 35 500 kōli tōkō. Pè pó mènè sèmuco duke dwe w 15 350 ànê pile w 13 850. Wóró sǎ wū dwénó píntenō náh ?

Kwónó 23 Wénó dan, ànê gbò wilkilé (1)

Yáh mó-̀ntānne

À á wénó kō.

À á gbī gbò wilki ànê á níwǎ gbò wilki kō.

Tò pì pì vyóle

Drō kònló sébéyne.

Wah wah tyi ki wārki sésár ñgbē yō, ànê kètònlé.

Sònyahnkònlé

À dan yó dibi 5 tyí.

Kètòlè

Ali Bíkínó 5 dwe w 180. Pó núkú danne sǎ me ?

$$180 : 5 = \ ; \ 180 \times 2 = \ ; \ 360 : 10 =$$

Díbínó pì òkù pèpey sōkō

Áyāh dan yóle n dibi 5 tyí, á ye ké sàh-̀ntàn níni pì, à mó wénó mè dibi 10 tyí.

$$75 : 5 = \ ; \ 45 : 5 = \ ; \ 125 : 5 = \ ; \ 85 : 5 =$$

Yah wékínóle	Nê-á we	Drɔ kò-̀nsahle	
Gbĩ nùkú yòke gbò wilki pi :		40 1920 x 48 x 60	
w 40 x 48	= w 1 920	1920	115 200
Képyèni yòke gbò wilki pól pi :			
w 1 920 x 60	= 115 200		
Képyèni pónó dan pi:		120 000	
w 120 000 + 115 200	= w 235 200	+ <u>115 200</u>	
Kyòmìnó sɔkɔ, pónɔdenɔ dan kal sé yàmno danne.		235 200	
		235 200	
Bèkadi syó syíkínó pi :		- <u>217 000</u>	
w 235 200 – 217 000	= 18 200	18 200	

Pi pi tòle : Gbòyĩ yó lànṗá wérínó 24 dwe. À sé nùkú nùkú pól dwe w 85. Wáh ò syi n pi wèkì yah, 6 sɔkì ò tyí. À sé téló nùkú nùkú pól yám w 100. À se yòre we, képah náh pi à se syiki ?

Kwónó 9 Sàh-̀ntàn tónyahnole

Yah mó-̀ntànne

À sàh-̀ntànne sáhpú wèkì

À sàh-̀ntàn tò pi ànê sáhpúle,
sáhpú tē we sàh-̀ntànne n pi.

Drɔ kòno pi pi tàn wārki sésár ògbē yò.

Sònyahnkònole :

8 x 7 = ; 9 x 5 = ; 7 x 7 = ; 6 x 6 = ; 8 x 9 = ; 7 x 9 =

Tónyahnole

Képyèninó 578 me Kalifa tū sɔkɔ. Yípèy dòktòr pò pló 289 fū. Képyèninó ś wū fú-̀nkêne ?

Tò pi pi vyó kyòmìnó ànê sé dùkù pínóle

1. Sàh-̀ntàn-à me drɔ kòno sètyah nùkúle :

Kètò gbenne :

Adama ye sésárno kwíó dwe. Sésár nùkúle w 95. Wóró ś me Adama kí kò.

Pi pi tannè : 17 x 6 = ; 204 x 8 =

2. Sàh-ntàn-à me drɔ kònɔ sètayahɔ nínóle :

Kètò ní-òle:

Pyɛ fwòdey kílonɔ 245 yām. Kíló núkú danne w 38 ye. N̄
fwòdey yāmnɔ pɔ dan pɪ s̄ne?

Pɪ pɪ t̄anne :

$25 \times 13 =$; $78 \times 28 =$; $154 \times 16 =$; $8 \times 14 =$

3. Sàh-ntàn-à me drɔ kònɔ sètayahɔ t̄nóle :

Kètò t̄-òle :

S̄n pɔ núkúle w 270 ye. Sn̄ 125 dan kɪ pɪ s̄ne ?

Pɪ pɪ t̄anne :

$48 \times 215 =$; $316 \times 124 =$; $543 \times 147 =$

Yah yónwàhnóle

1. Sàh-ntàn pɪ dùkùle.

- Kwâh nê me Adama dwe ? → À sésárnɔ 5 dwe.
- Sésár pɔ núkú danne s̄ me → Sésár núkúle w 95
- Wórɔ s̄ me Adama wilki?
- Adama-á pɔ nê wilki = w 95 + w 95 + w 95 +
w 95 + w 95 = ? Képahle dòhnínó ye.

Kwónɔ 22 Pónɔdan dan, ànê yāmnɔ dan,
ànê syíkínóle (2)

Kètòle :

Bēkadi syɔ t̄nkì képyèni 48 dwe w 120 000. Pè képyèni
n̄pɪ pu sèp̄in 60 s̄kɔ. Képɔ núkú púnɔ gb̄ò wilki pɪ w 40
gb̄i núkú s̄kɔ. Pè pɔ képyèni n̄pɪ yām w 217 000. Yé sè
kō yah.

Yah yónwàhnóle

Bēkadi syɔ képyèni s̄ dwe ? → Pè képyèni 48 dwe.

Képyèni dwénɔ dan pól pɪ s̄ne ? → Sé dwénɔ dan pɪ w
120 000.

Pè k̄ pɪ séle ? → Pè sè pu sèp̄in 60 té pyě sè yām
w 217 000.

Sé púnɔ gb̄ò wilki pɪ s̄ne ? → Gb̄i núkú yōke-á pɪ
w 1 920. Sèp̄in 60 kɪ pɪ: w 1 920 x 60 = 115 200.

Yah wékínóle	Nê-á we	Drɔ kò-̀nsahle
Yéńkwɔ pónɔnɔ dan pi : w 60 850 + 9 624	= w 70 474	60850 + 9624 = 70474
Áyâh kyòmínó pi, á kɪ kè we ne, pónɔnɔ dan-á kal yámńó danne		
Tínkì mè syíkínó pi: w 70 474 - 68 444	= w 2 030	70474 - 68444 = 2030
Yámńó dan-à wilki pónɔnɔ dan sɔkɔ, syíkínó n we		

Yòtuku yónóle :

Pónɔnɔ dan-à kal yámńó danne, légbíne kè n pi syíkínóle.
Képah n wéki ne yám-ò-á syiki.

Drɔ kòńó pi òkù pèpey sɔkɔ

Syíkínóle = Pónɔnɔ dan n wilki yámńó dan sɔkɔ.

Syíkínóle = Dwénó dan n wilki yámńó dan sɔkɔ.

Pi pi tãne

Gbenne : Seku sní 35 dwe. À pó núkú núkú pól dwe w
200. Wáh ñ syi n pi, sní 10 ku ñ tyí wèkì yah. À sé téló
núkú núkú pól yām w 250. Yé sé drɔ kō yah.

- Adama-á pó nê wilki : w 95 x 5 = ?
Képahle sàh-̀ntàn ye.

Sàh-̀ntàn yí yni òkù pínóle.

95 ← nê-á sàh-̀ntàn tyíle.

sàh-̀ntàn → x 5 ← sàh-̀ntàn dan ye

wró gbàh → _____

sè pi sǎ → = 475 ← nê-á we

- Sàh-̀ntàn sɔkɔ, drɔ kòńó n tyah núkú núkú wòkò
tyí, ñ ne n òkò n yuku vì-̀ngbɔ tyí.
- Sàh-̀ntàn pi òkù pèpey sɔkɔ, sètàhkì sò tyí ye n
tɔkɔ à yòtah tyíle n pi.

Kwónó 10 Sàh-ntàn tǔnyahnóle

Drɔ kónó sètyahlo nínó-á me nê sɔkɔ.

Yah yónwàhnóle:

Pyɛ yàmnó pɔ dan pɪ w 38 x 245 = w 9 310

Drɔ kō dükùle

Mé kɪ kè tyah núkú wòkò sɔkɔ gbyêh sò dan tyí.

8 x 5 = kwártōnɔ sàh-ntànnó kwló pɪ 40. Mé kɪ nònó (0) wārki núkú núkú wòkò, gbàh gbyêh sò sɔkɔ. Mé kɪ 4 sah n̄ tn̄, té ké yō pɪ drɔ sètyahlo nínó nàh n wārki wòkò núkú sɔkɔ.

245
X 38

1 960

753

9310

Mâh pɔ gbām gbām wòkò sɔkɔ, 8 x 4 sè pɪ 32. Mé kɪ 4 dohnɪ (+) sè kɪ pɪ 36. Mé kɪ 6 wārki gbām gbām wòkò sɔkɔ, té kɪ 3 sah n̄ tn̄.

Mé kɪ pɔ lèkwěkwe wòkò sɔkɔ, 8 x 2 sè pɪ 16

Mé kɪ 3 mè dohnɪ, máh nê sah n̄ tn̄, sè kɪ pɪ 19.

Mé kɪ 9 wārki lèkwěkwe wòkò sɔkɔ, té kɪ 1 wārki kyɛgbāmbām wòkò sɔkɔ.

Núkúnúkú, mé kɪ 3 tɔkɔ, nê-á gbāmbām wòkò sɔkɔ kɪ tɔ pɪ séntè óle:

3 x 5 = 15 ye. Mé kɪ 5 wārki gbāmbām wòkò sɔkɔ, té ké yō pɪ tǔnó-á me gbāmbām wòkò sɔkɔ, té kɪ 1 sah n̄ tn̄.

Mé kɪ pɔ gbāmbām wòkò sɔkɔ : 3 x 4 sè pɪ 12.

Tò pɪ pɪ vyó kyòmínó, ànê sé dükù pínóle.

Kètòle

Gbenne : Báki yó kōlɪ mɔ Wĩnkwil tǎn tĩnkì yó yō w 60.850. Pè yékwɔ dwe séle à wil Nokwil. Ké twáhnó pɔ pɪ w 9.624. Té pɔ kè yām w 68 444. Yé sè kō yah.

Yah yónwàhnóle

Wĩn tĩnkì wóró s̄ we kōlɪle ? → Pè w 60 850 we.

Pè tir nê pɪ pɔ mène ? → Pè yékwɔ dwe yām.

Yékwɔ mè pɔ s̄ Wĩnkwil ? → Pè kè dah mɔ móbíl sɔkɔ té w 9 624 kō.

Yékwɔ pónɔnɔ dan pɪ s̄ne ? → Ké pónɔnɔ dan pɪ w 70 474.

Yékwɔ mè yàmnó dan pɪ s̄ne ? → w68 444 ye.

Á kɪ drɔ kò núkúnúkú.

Kwónó 21 Pónḁnḁ dan, ànê yàmḁnḁ dan, ànê syíkínóle (1)

Yah mḁ-ńtánne : À syíkínó dan kḁ, ànê yàmḁnḁ dan, ànê pónḁnḁ danne.

Tḁ pi pi vyóle

Drḁ kḁnḁ sḁbéyne

Wah wah tyi wārki sḁsār ñgbḁ yḁ.

Sḁnyahnkḁnḁle

À dan yḁ sàh-ńtàn 5 pi.

Kḁtḁle : Pi yḁ ye bíkínó 5 dwe. À sé nḁkú nḁkú dwe w 24.
Sḁ me à ki kḁ ? $24 \times 5 =$; $24 \times 10 = 240 : 2 = w$
120.

Pi ðùkù pèpey sḁkḁ : Áyâh dan nê sàh-ńtàn 5 n pi, á ki kéne dan sàh-ńtàn 10 pi. Áyâh nê we, á ki képah dibi 2.

Kḁtḁle : $36 \times 5 =$; $54 \times 5 =$; $18 \times 5 =$; $72 \times 5 =$

Tḁnyahnḁle :

Flo yàm-ò yḁ pántálnó 15 dwe yúkúyúkú sḁkḁ. Sé pḁ nḁkú nḁkú pól pi w 150.

À pè kḁ pè sè wu w 150. Té pḁ sè yām w 250 pḁ nḁkúle.
Ñ yḁre wénó pi sḁne ?

Mé ki 1 mè dohni, máh nê sah í tnḁ, sè ki pi 13.

Mé ki 3 wārki lèkwḁkwe wḁkḁ sḁkḁ, té ki 1 sah.

Mé ki pḁ lèkwḁkwe wḁkḁ sḁkḁ, 3 x 2 sè pi 6.

Mé ki 1 mè dohni, máh nê sah í tnḁ, sè ki pi 7.

Núkúnúkú, mé ki 1960 dohni 735 yḁ, sè ki pi 9310.

Nê-á we képah ye yḁ.

Pi pi tḁnne :

$$25 \times 13 = \quad 78 \times 28 = \quad 54 \times 23 = \quad 34 \times 23 =$$

Drḁ sḁtyahḁ tḁnḁ-á me nê sḁkḁ.

Yah yḁnwàhnḁle: Sní danne, w 270 x 125 = w 3375

Pi pi tḁnne :

$$125 \times 48 = \quad 316 \times 124 = \quad 543 \times 147 =$$

Yḁtuku yḁnḁle:

Sàh-ńtánne, drḁ kḁnḁ tḁ yḁ ye, nê-á n pi ðḁhnínó sḁ.

Sàh-ńtàn pi ðùkù pèpey sḁkḁ, sḁtḁhkì sḁ tyí ye n tḁkḁ à yḁtah tyíle n pi.

Sàh-ńtàn pi ðùkù pèpey sḁkḁ, á ki n tyah gbḁyḁle ki n pi n yuku gbḁyḁnḁne.

Sàh-ńtàn yí yni ðùkù pínḁle.

$$95 \leftarrow nê-á sàh-ńtàn tyíle.$$

sàh-ńtàn $\rightarrow$ x 5 $\leftarrow$ sàh-ńtàn dan ye

wrḁ gbàh $\rightarrow$ _____

$$sè pi sḁ \rightarrow = 475 \leftarrow nê-á we$$

Pi pi tḁnne : 58 x 9; 73 x 25; 145 x 48; 325 x 184; 925 x 316

Kwónó 11   Díbínó t́nyahnóle

Yah ḿ-ítánné :

À tē we dró k̀ónó s̀okó díbínóle n pi, té n s̀ó n yah n
wilki n pne á ỳó s̀okó.

T̀ò pi pi výóle:

Dró k̀ónó pi pi t̀àn w̄arkı sésár ñgbē ỳó.

S̀onyahnk̀ónóle:

7 x 5 = 8 x 7 = 9 x 6 = 7 x 9 = 9 x 9 = 4 x 5 =

T́nyahnóle:

Ỳénkwł gb̀òtókı núkú dwe w 2 500. Ỳénkwł gb̀òtónìnó 12
dwénó dan kı pi s̀óné ?

T̀ò pi pi výó kỳòmìnó ànê sé òkù ṕínóle

K̀ètò gbenne: Sètòbe ńpî ñyêh tilbi pi gb̀òtónìnó 48 m̀ó
dwe wē tyí. Nénúkù ỳíne à we gb̀òtónìnó s̀óné ?

Yah yónwàhnóle

Tir nê ỳó-á díbínó n pi :

K̀ètò gbenne:

Tilbi pi gb̀òtónì s̀ó dwe ? → Pè gb̀òtónì 48 dwe.

Sètòbe ńpî s̀ó dwe séle ? → Sètòbe ńpî 4 ye.

Kwâh ne me á n yah n k̀ó ? → Nénúkù-á ỳíne à nê we.

Ỳòtuku yónóle :

Ỳórele = Dwénó dan wílkinó ye ỳámnó dan s̀okó.

Ỳórele = Ṕóndenó dan wílkinó ye ỳámnó dan s̀okó.

Ỳámnó danne = Dwénó dan òh̀nìnó ye ỳóre ỳó.

Ỳámnó danne = Ṕóndenó dan òh̀nìnó ye ỳóre ỳó.

Dwénó danne = Ỳóre wílkinó ye ỳámnó dan s̀okó.

Ṕóndenó danne = Ỳóre wílkinó ye ỳámnó dan s̀okó.

Pi pi t̀ánné

Gbenne : Seku nuri lítírń 125 dwe.

Sé núkú núkú pól dwe w 120.

Wâh me ké tyí ne pé ỳóre wénó pi w 1 800, à ỳíne

à nuri m̀è lítír ỳám s̀óné ?

Ní-òle : Kuka kwil ney ỳó w̄arkı w̄arkı s̀ébéynó 300 dwe
w 8 500 Nokwil s̀okó.

Wâh wil séle Nokwil, à w 600 k̀ó m̀óbíl déńó pólé, té
w 500 k̀ó t̀ókóbı twáhnó pólé.

À p̀ó s̀ébéy ńpi pól ỳám w 12 800. Ñ ỳóre wénó pi
s̀óné ?

Yah yónwàhnóle

Bíta yìnpèkì gbòtónì s̄́ dwe ? → À gbòtónì 15 dwe.

Sé nùkú nùkú dwénó dan pí s̄́ne ? → Sé nùkú nùkú dwénó dan pí w 840.

À pí s̄́ yìnpèkì gbòtónì nópìle? → À sé dah m̄́ móbíl s̄́k̄́ à p̄́ s̄́ yām kwil yó s̄́k̄́.

Á k̄́ yōre wénó p̄́ s̄́ ? Á k̄́ yāmnó dan k̄́. Kè yo ne yìnpèkì gbòtókì nùkú-á yām w 1 000.

Yah wékínóle	Nê-á we	Dr̄́ k̄́-ñsahle	
Yìnpèkì dwénó dan pí :		840	1300
w 840 x 15	= w 12 600	<u>X 15</u>	+ <u>750</u>
Gbò wilki pí:		4200	= 2050
w 1 300 + 750	= w 2 050	<u>+ 840</u>	
Yìnpèkì p̄́nden̄́ dan pí :		= 12600	12600
w 12 600 + 2 050	= w 14 650		<u>+ 2050</u>
Ké yāmnó dan pí :		1000	14650
w 1 000 x 15	= w 15 000	<u>x 15</u>	
Bíta yōre wénó pí :		2500	15000
w 15 000 – w 14 650	= w 350	<u>10000</u>	<u>- 14650</u>
Yāmnó s̄́k̄́ dwénó dan-à wilki, yōre ye n w̄́.		15 000	350

Yah yo dükùle

Sètò nénúkù-á k̄́ nê we: Pàh gbòtónì 48 : n̄́p̄́ 4 tyí, gbòtónì 12 ye nénúkú k̄́ we.

Kètò ní-òle: Awa m̄́ 3 dwe w 45. S̄́ me m̄́ nùkú dwénó danne ?

Yah yónwàhnóle

Awa kwâh nê dwe? → À m̄́ pló 3 dwe.

Sé p̄́ pól pí s̄́ne? → w 45 ye.

M̄́ nùkú danne s̄́ me ? → Á k̄́ m̄́ p̄́ pól t̄́k̄́ k̄́ t̄́k̄́ m̄́ danne.

Yah yo dükùle

M̄́ p̄́ nùkú danne: w 45 : 3 = w 15

Díbínó pí dükù p̄́pey s̄́k̄́: w 15 ye m̄́ nùkú danne.

Kètò tǝ-òlɛ: Madu sébéynó 15 dwe ò wǝnpì kǝ. Nénúkù núkú pól pló kwlɔ kwlɔ (5) wɛ. Wǝnpì nǝpǝ sǝ mɛ Madu wǝnpìlɛ ?

Yah yónwàhnóle:

- Kù mɛ Madu dwe ? → À sébéynó 15 dwe.
- Kù mɛ à pɪ sébéynó 15 nópilɛ? → À sè dibi ò wǝnpì tyí.
- Nénúkù wɛ sébéynó sǝnɛ ? → Nénúkù sébéynó 5 wɛ.
- Kù mɛ á n yah n kǝ ? → Madu wǝnpì dan ye .

Yah yo dùkùle:

Madu wǝnpì danne; $15 : 5 = wǝnpìnó 3$
 Madu wǝnpì dan ye.

- Drɔ kǝnó nê mɛ á pɪ ? → Díbínó ye á pɪ.
- Kù yǐn mɛ á díbínó pɪ ? → Képah kɪ á kǝ á kɪ nénúkù wɛ wɛ tǝ pǝ, tɛ kɪ kwâh núkú dan pǝ, tɛ kɪ kwâh núkú tǝntǝrǝ yǐn pǝ.

Pɪ pɪ tǝn : $243 : 9 =$; $48 : 3 =$; $28 : 7 =$; $244 : 4 =$
 $253 : 7 =$; $234 : 18 =$; $325 : 25 =$, $48 : 3 =$ $28 : 7 =$
 $244 : 4 =$

Yah wǝkínóle	Nê-á wɛ	Drɔ kǝ-ònsahlɛ
Gbò wilki pɪ :		350
W 350 x 6	= w 2 100	<u>X 6</u>
Pu pu nahy gbò		2100
wilki pól pɪ:		<u>+ 9250</u>
W 9 250 + 2 100	= w 11 350	= 11350
Madu yǝre wénó pɪ :		13 250
W 13 250 – 11 350	= w 1 900	- <u>11 350</u>
Póndenɔ dan-à wilki yǝmnó dan sɔkɔ, yǝre ye n wǝ.		1 900

Kètò ní-òlɛ : Bǝta yǐnpǝkǝ gbòtónì 15 dwe. À sé núkú núkú pól dwe w 840. À tǝkǝbí twáhnó pǝ kǝ w 1 300. Tɛ ò syɪ w 750 kǝ ò mǝbǝl sɔkɔ déno pǝlɛ.

- 1.) Yǐnpǝkǝ gbòtónì nǝpɪ póndenɔ dan pɪ sǝnɛ ?
 Bǝta yǐnpǝkǝ gbòtónì nǝpɪ yǝm kwil yó sɔkɔ.
 À sé núkú núkú pól yǝm w 1 000.
- 2.) Ò yǝre wénó pɪ sǝnɛ ?

Tò pi pi vyó kyòminó ànê sé dùkù pínóle

Kètònlé

Gbenne : Madu pu pu nahy núkú dwe wóró 9 250.

À à pu ñwóló 6. Ñwóló núkú núkú pól púnó gbò wilki pi w 350.

Nahy gbò wilki pól pi sǎne ?

Madu ñ syt à yām w 13 250. Ñ yōre wénó pi sǎne ?

Yah yónwàhnóle

Pu pu nahy dwe wóró sǎne ? → À dwe w 9 250.

Náhy-á pópó n yām Madu pi sǎ ? → À à pu ñwóló kénúkò.

Ñwóló núkú púnó gbò wilki pi sǎne ? → Ñwóló núkú púnó gbò wilki pi w 350.

Á kɪ fɛ kwâh nê dan yah kǎ ? → Á kɪ fɛ gbò wilki kǎ.

Madu yōre wénó pi sǎne ? → Tyi kònsàhnó wèkì yó, á kɪ pónndenɔ dan wilki yàmno dan sɔkɔ.

Kwónó 12

Díbínó tǎnyahnóle

Núkúnúkú, á kɪ díbínó yí yní dùkù yah yo.

Nê-á yĩne kè dibi →	48	5	← Nê tyí-á kè n dibi
	03	9	← Díbínó gbàhle
Téy →	3		← Nê-á we

Nê-á yĩne kè dibi: Képah ye kwâh dan, képah náh pi névye danne.

Nê-á n dibi: Képah tɔle kwâh dan, képah náh pi névye dan ye

Díbínó gbàhle: Gbàh ye nê-á drɔ mó-ńtǎnne n gbeki.

Nê-á we : Kwâh núkú tǐntǐrí, képah náh pi nénúkù wénó dan ye.

Téyne : Yáh kwâh dibi, té téy wū, téy mè náh tǔ yĩne kè nɔ dan mène nê tyí-á kè n dibi.

Kètòle : Díbínó nê-á téy náh wū ké sɔkɔ. Yòhnɪnmɔ-ò yó nyeh wleyno 24 tekɪ mɔ sètòbe tǐnkɪnó nínó kǎ. Nyeh wleyno sǎ me tǐnkɪ núkú kɪ we ?

Yah yónwàhnóle:

Yòhnɪnmɔ-ò nyeh wleyno sǎ kǎ ? → À wleyno 24 kǎ.

Tǐnkɪnó sǎ yĩne sè nyeh wley we ? → Tǐnkɪnó 2 ye.

Yah yo dùkùle:

Tìnkì nùkú nùkú pól-á yĩne sè nê we: wley 24 : 2 = wley
12

Díbínó pí dùkùle sáhpú wēki.

Díbínó pí dùkù we yò:

Díbínó pí dùkùnó tǎnóle.

24 : 2 = ; képah náh pí 24/ 2 = képah náh pí 24|2 .

Á kɪ 2 díbí 2 tyí, pè kɪ we nùkú nùkúle.

Á kɪ yo ne: 1 x 2 = 2 ye. 2 – 2 sɔkɔ, 0 kɪ wū.

Képah n wārki nínó sètàhkì sò.

Á kɪ 4 tiki mɔ gbyêh sò. 4 dibi 2 tyí, pè kɪ we 2;

2 x 2 = 4 ye.

4 wilki 4 sɔkɔ, ké téy kɪ wū 0.

Képah n wārki 4 gbyêh sò.

Kètò ñyáh-òle : Táy-á n wū díbínó nê sɔkɔ. Wo makoro pló
104 dwe kyɪ yām. À makoro sah pló kwärtǎnǎtǎnǎle. Sàh-
ntǎnnó sǎ me à kɪ we sah?

Kètò kwɔ-òle :

Yah yo dùkùle : Fatu-á sàh-ntǎn dan nê we : 104 : 8 = 13

104|8

24|13

0|

Kwónó 20 Póndenɔ dan, ànê yāmnó dan, ànê
yōrele

Tò pí pí vyóle

Wah wah tyi wārki sésár ñgbē yō, ànê dro kǎnó nǎpi
kètǎnóle sé sɔkɔ.

Sònyahnkǎnóle :

À dan yó tóní tɔkɔ

Kètò we

Adama kwɔ gbòtóní pólle, gbòtóní 34 ye.

À sé tóní yām. Sé tóníne, gbòtóní sǎ me ?

Sé tóní kɪ pí gbòtóní : 34 : 2 = gbòtóní 17.

Pí dùkù pèpey sɔkɔ:

Áyáh ne á dan nê tóní pí, á ye kéne dan dibi 2.

48 : 2 = ; 24 : 2 = ; 18 : 2 = ; 72 : 2 = ; 56 : 2 =

Tǎnyahnǎle

Omar sní 15 dwe Tefókwil gbān yó sɔkɔ. À sé pó nùkú
nùkú pól dwe w 200.

À kyɪ sè yām kwíl-ñgbē sɔkɔ. À sé nùkú nùkú pól yām w
290.

Omar yōre wénó pí sǎne ?

Yòtuku yónóle

Yàmnó danne, képah nah pi yàmnóle, pó dan yó ye, nê-á we yàmnó sàkò.

Yòrele, pó dan yó ye, nê-á dohnu pónḁnḁ dan yō.

Pi òkù pèpey sàkò:

Yòrele = Pónḁnḁ dan wìkìḁ ye yàmnó dan sàkò

Yàmnó danne = Pónḁnḁ dan òhḁnìḁ ye yòre wénó yō

Pónḁnḁ danne = Yòre wìkìḁ ye yàmnó dan sàkò

Pi pi tàḁḁ :

Gbenne : Tayiru nahy dwe w 15 500.

À nahy mè ko pò ù kò yām w 18 000.

Tayiru wóró s̄ we yòrele.

Ní-òle : Alakayīne, gbò yí-ò ye. À fwòpnìḁ 8 dwe

Safane sàkò. Sé pó nùkù nùkù pól dwe w 1 250.

À kyì sè yām Dedugu sàkò. Sé nùkù nùkù pól

yām w 1 400. Ñ yòre wénó pi s̄ḁne ?

T̄-òle : Kentò ñkwéḁdyíkì dwe bòbónì kwil sàkò.

À kyì à yām Wakaduku w 7 040.

Ñ yòre wénó pi w 1 250.

Kentò ñkwéḁdyíkì mè dwe s̄ḁne ?

Yòtuku yónóle: Díbínóle drò kòḁ yó ye, nê-á kù á kō á kù kwâh nùkù wénó, ànê kwâh nùkù tíntírí, ànê kwâh nùkù dan p̄.

Nê-á yīne kè dibi →	46	4	← Nê tyí-á kè n dibi
	06	11	← Díbínó gbàhḁ
Téy →	2		← Nê-á we

Díbínó gbàhḁ: = Gbàh ye nê-á drò mó-ítāḁne n gbeku.

Képah ye díbínó pí-ḁsahḁ

Dan nê-á n dibi: = Dan nê-á yīne kè dibi, képah ye.

Dan nê tyí-á díbínó n pi: = Dan mè-á n dibi nóḁ tyí, pépi ye.

Wénó danne : Kwâh nùkù tíntírí, képah náh pi nénúkù wénó dan ye, díbínó-à pi tē.

Téyḁ : = Yâh kwâh dibi té téy nê pò wū, nê-á kè náh tō fē n dibi, képah ye.

Yé kyòḁnìḁ pi ásô: Dan nê-á kù n wū n pi, kè yīne kè ne n me tékínóle nédāḁne nóḁ tyí-á kè n dibi.

Pi pi tàḁḁ

75 : 3 = 204 : 6 = 133 : 19 = 495 : 5 =

984 : 8 = 416 : 13 = 1 196 : 23 = 3 542 : 12 =

Kwónó 13 Kwâh núkú dan ànê sé pól danne

(1)

Yah mój-ítânne:

Kwâh núkú dan, ànê sé pól drɔ kònó pɪ.

À núkú dan, ànê sé pól drɔ wró gbekɪ wēne.

Tò pɪ pɪ vyóle

Drɔ kònó yísyó wārki sésár ñgbē yō, à yuku núkú dan ànê sé pól dan tìnne.

Sōnyahnkònóle :

À dan yó sàh-ñtàn pɪ nê-á nònó me ké tyé-ńsah sɔkɔ.

Kètò we yò: $30 \times 7 =$; kèpah ye gbām gbāmnɔ $3 \times 7 =$ kè pɪ gbām gbāmnó 21.

Á kɪ nònó mè wārki ké náhle, kè kɪ pɪ 210.

Pɪ pɪ tânne

$50 \times 5 =$; $7 \times 40 =$; $30 \times 8 =$; $60 \times 6 =$; $80 \times 4 =$

Tónyahnalé:

Flónpi nónó lítírnó 75 yām sèpìn 25 sɔkɔ. Lítírnó s̄ me à n yām gbĩ sɔkɔ?

Ní-òle : $1\,040 : 17 =$; $9.624 : 12 =$

Yah yónwàhnóle

Sye sóhnkókì gbòtónì s̄ dwe ? → À gbòtónì 24 dwe.

Kè gbòtókì núkú dan pɪ s̄ne ? → Kè pɪ w 1 100.

Núkúnúkú, kú me á kɪ yah k̄ ? → Ñ dwénó pó pól dan ye.

Sye gbòtókì núkú yām wóró s̄ne ? → À kè yām w 1 400

Drɔ dùkù nê me á kɪ k̄ té kɪ sóhnkókì gbòtónì pól yāmnó dan p̄; kèpah náh pɪ, drɔ nónó me á kɪ k̄ té kɪ yōre we?

→ Sàh-ñtàn ye ànê wìlkinóle.

Yah wékínóle	Nê-á we	Drɔ kò-ñsahle	
Sóhnkókì gbòtónì		1100	1400
dwénó dan pɪ :		<u>x 24</u>	<u>x 24</u>
w 1 100 x 24 =	w 26 400	4400	5600
Sóhnkókì gbòtónì		<u>2200</u>	<u>2800</u>
yāmnó dan pɪ:		= 26400	33600
w 1 400 x 24 =	33 600		
Sye yōre wénó pɪ :		33 600	
w 33 600 – 26 400	7 200	- <u>26 400</u>	
=			
Yāmnó dan-à wilki		7 200	
dwénó dan sɔkɔ,			
yōre n wū.			

Yah yónwàhnóle

Nìkèsò sán dwénó dan pí sǎne ?

Twah kwáhne pí nìkèsòle ?

À kè yām wóró sǎne ?

Núkúnúkú, á kí kè yah pó nê-á wilki à nìkèsò sán dwe,

à nê pó nê-á we ké yàmno soko.

Pó nê-á we yām gbíne, yàmno dan ye.

Pó nê-á dohni dwénó dan yō, yōre wénó ye.

Wah wah tyi pí òkùle

Yah wékínóle	Nê-á we	Drò kò-nsahle
Twah yōre wénó pí :		18000
w 18000 - w 16 300	= w 1 700	<u>- 16300</u>
Yàmno dan – dwénó dan soko	= yōre wū	1700

Tò pí pí vyó kyòmínó à nê sé òkù pínole:

Kètò gbenne (1):

Amidule gbò yí-ò ye. À àràyónó 5 dwe gbitiki yó soko.

Àràyò òkù nùkú ye. À sé nùkú nùkú pól dwe w 950.

Àràyò nópi dwe wóró sǎne ?

Yah yónwàhnóle:

Kètòle :

Àràyónó 5 kú me? → Amidu-á dwénó nê pí képah ye.

W 950 kú me ? → Képahle àràyò nùkú dwénó dan ye.

Drò kòno òkù nê me á kí pí ? → Àràyónó 5 nópi pól drò ye á kí kò.

Á kí fē kè ye sé pól danne.

Wah wah tyi kònó pi dükùlè.

Yah wèkínóle	Nê-á wε	Drɔ kò-ñsahle	
Àràyo nópi pól dan pi:		950	950
w 950 + 950 + 950		+ 950	<u> 5</u>
+ 950 + 950 =	w 4.750	+ 950	= 4750
Á kɪ t̃ f̃ɛ drɔ kònó		+ 950	
dükù mè pi.		<u>+ 950</u>	
Àràyo nópi pól dan pi		4750	
W 950 x 5 =	4.750		

Pi pi t̃anne

Gbenne : Nìkèsò nùkú dan ye w 18 000.

Ali nìkèsónó 3 dwe. Wóró s̃́ me à kɪ k̃ ?

Dwénó ànê pónḁnɔ dan-á n kō dükù nêne ?

Tò pi pi vyó kyòminó ànê sé dükù p̃ínóle.

Kètònóle :

Gbenne: Twah nìkèsò s̃án dwe w 16 300. À kyɪ kè yām kwílpir yó sɔkɔ, w 18 000. S̃́ me à wε dohnɪ ké dwénó p̃ó yō?

Ní-òle : Sèmukɔ tókónó ñw̃́ sɔkɔ, Sye sóhnikókì gbòtónì 24 dwe. Sé p̃ó nùkú nùkú pól dwe w 1 100. Kwòviri ñw̃́ sɔkɔ à sóhnikókì gbòtónì nópi nùkú nùkú yām w 1400.

Kwónó 19 Dwénó dan, ànê yàmno dan, ànê yórele.

Yah mó-nsahle:

À dro kō dwénó danne, ànê yàmno danne, ànê yórele.

Tò pí pí vyóle

Wàh wàh tyi wārki sésár ñgbē yō.

Sònyahnkòno

À dan yó sàh-ntàn 11 pí (ke ní-òle).

Kètòno

42 x 11. Mé ki yo ne: 4 + 2 = 6. Mé ki kénúkò wārki 4 ànê 2 wró kè ki pí 462. (Kè n pí gbí nê-á sé kwrónmɔno náh no gbāmne.)

14 x 11 = ; 32 x 11 = ; 45 x 11 = ; 61 x 11 = ; 26 x 11 =

Pí dùkù pèpey sokɔ: Áyâh ne á dan yó sàh-ntàn 11 pí. Á ki dro sètyahlɔ nínó nòpí dohni wē yō. Sé kwrónmɔno-à nó-ńkêne gbāmne gbí nêne. Dan mè n wārki sé wró ñ pí sé sàh-ntàn 11 danne.

Tónpɔno

Sye tórnyí dwe w 250. Té tórnyí dyêh pló tónó dwe, núkúle w 35. Ñ tórnyí pónɔno dan pí sóne ?

Kwónó 14 Kwâh núkú dan ànê sé pól danne (1)

Kètòle :

Pō ki pō fúru pí. À képyéninó 5 dwe w 7.700. Sǎ me kópó núkú danne ?

Kètò ní-òle:

Képyéninó 5 kú me ? → Pō-á nóno dwe sépi ye.

W 7 700 kú me. → Képyéninó 5 dwénó dan ye. Á ki tō fē

Yah wékínóle	Nê-á we	Dro kò-nsahle	ne
Képó núkú dan pí	w 7.700 : 5 =	w 1.540	sé
		7700 5	pól
		27 1540	
		20	
		90	

dan-á.

Kú me á yīne à yah n kō ? → Kópó núkú dwénó dan ye.

Wâh dan mè pól dibi képyéninó 5 tyí, á ki núkú dwénó dan we.

Yòtuku yónóle

Núkú danne, pó ye nê-á kō kwâh núkú dwe yīnne.

Kètò we = sǎn núkú danne w 250 ye.

Sé pól danne, pó ye nê-á á kō yí pól yīnne wâh nóno dwe.

Adama snĩ 4 dwe. Wóró sǎ me à kɪ kǎ ?

Snĩ 4 nǒpi danne?

W 250 x 4 = w 1 000.

W 1 000 ye snĩ 4 danne, képah náh pi sé pól danne.

Ní-òle : Fati kyɪ yòh sǎkɔ tòmatí kílonó 40.

À kíló núkú núkú pól yām w 50.

Tòmatí yàmno pǎ pól pi wóró sǎne ?

À kèpikì snĩ 5 dwe w 1 150.

Sǎn núkú dan pi sǎne ?

À ñ syɪ pǎ gbô wóró sǎne ?

Núkú dan sàh-ntàn dan kwrónmɔnɔ ye sé pól danne.

Yah wékinóle	Nê-á we	Dro kò-nsahle		
Kwɔ gbòtóni dwénó		1300	100	45 500
dan pi		<u>x 35</u>	<u>x 35</u>	<u>+ 3 500</u>
w 1300 x w 35 =	45 500	6500	500	49 000
Gbòtóni twáhnó	w 3500	<u>3900</u>	<u>300</u>	
danne w 100 x 35		45500	3500	
=				
Gbòtóni póndeɔ				
dan pi				
w 45 500 + 3500	w 49 000			
=				

Yòtuku yónóle:

Dwénó danne, pǎ dan ye nê-á n kǎ kwâh yǎ dwe yĩnne.

Póndeɔ danne, kwâh dwénó, ànê ké yǎ gbò wilki ye.

Gbò wilkile, pǎ ye nê-á n kǎ tǎkǎbí twáhnó ànê ké móbíl sǎr sǎkɔ.

Póndeɔ danne = Dwénó dan + gbò wilki yǎ.

Á kɪ fě dro nǒpi kǎ.

Dwénó danne = Gbò wilki - póndeɔ dan sǎkɔ.

Gbò wilkile = Dwénó dan - póndeɔ dan sǎkɔ.

Tǎ-òle : Twah yamaha dyâh yǎ dwe w 50 000.

Wâh vyǎ nónó dwe mǎ ké sǎkɔ, sé we yǎ: À sílédrí dwe w 1 200, té bùsyi dwe w 100. Moto mè póndeɔ dan pi sǎne ?

Kwónó 18 Dwénó dan ànê pónḁnḁ danne (2)

Yah Yónwàhnóle

Kètò gbenne :

Bakari ye kwlo gbòtónìnó 35 dwe. Sé nùkú nùkú pól dwe wóró 1 300. Sé nùkú nùkú pól móbíl pó pí w 100. Gbòtónìnó pónḁnḁ dan pí sńne ?

Kètò ní-òle :

Bakari kwlo gbòtónì sń dwe ? À gbòtónì 35 dwe.

Kwlo gbòtókì dwénó dan pí wóró sńne ?

Ké danne w 1 300 ye.

Kwâh nê dan me á kú yah kō ? Á kú fē gbòtónì pól dwénó dan yah kō.

Gbòtókì nùkú móbíl sār pí sńne ? W 100 ye.

Képahle kú me ? Gbò wilki ye.

Á yĩne à tir nê pí ? Á kú gbòtónì twáhnó dan yah kō.

Kwlo gbòtónì pónḁnḁ pól pí sńne ?

Sé yàmnnó pól pí sńne ? Bakari yōre wénó pí sńne ?

Kwónó 15 Drò kònnó duke tónó pí òkùle (1)

Yah mó-ńtanne:

À nùkú dan yah kō, sé pól dan-à me pínóle,

À kwâh òkù nùkú nùkú drò yah kō.

À yĩ òkù nùkú nùkú drò yah kō drò kō òkù 3 sòkò.

Tò pí pí vyóle:

Wah wah tyi kú wārki sésár ñgbē yō.

Sònyahnkònnóle:

À dan yó sah tǎn 9 pí.

Kètò we :

$45 \times 9 = ; 45 \times 10 = 450 - 45 = 405.$

Áyâh dan nê sàh-ńtǎn 9 n pí, á kú fē kè sàh-ńtǎn 10 pí, tē kú ké nùkú wilki sàh-ńtǎn 10 mē dan sòkò. Nê-à wū, képah ye sàh-ńtǎn 9 mē danne.

$24 \times 9 = ; 38 \times 9 = ; 65 \times 9 = ; 52 \times 9 = ; 18 \times 9 =$

Tónnyahnóle :

Gbenne : Bíkì pól nùkú danne w 15 ye.

Bíkìnó 8 dan pí sńne?

Ní-òle :

Tònpì yó w 1 500 n we sèpìn 25 tò pínó pólle.

Wóró sń me ñ gbĩ nùkú tò pínó pólle ?

Tò pi pi vyó kyòminó ànê sé dùkù pínóle

Kètònlé:

Alima flónó 3 dwe w 1 800.

Sita sénknó 5 dwe.

Sí me Sita yíne à kō ?

Yah yónwàhnóle

Kètò gbenne :

Flónó 3 kwâh nêne n wêki ? Fló dan ye, Alima-á nónó dwe.

W 1 800 kù me ? Sépile flónó 3 dwénó pó dan ye.

Núkúnúkú, kwâh nê me á ki yah kō? Á ki fwo núkú dan yah kō.

Flónó kwóléle kù me ? Sita fló dwénó ye. Sita-á yíne à pó ne kō, á ki pī sī kéle.

Á ki fwo pó núkú dan sàh-ntàn 5 pi.

Yah wékínóle	Nê-á we	Dró kò-nsahle
Fwo núkú dwénó dan ye		1800 3 600
w 1.800 : 3	= w 600	18 6 <u>x 5</u>
Flónó 5 dan ye:	= w 3 000	3000
600 x 5		
Á ki tō fē flónó 5 dwénó dan kō ñsò:		1800 9000 3 <u>x 5</u> 9 3
w <u>1 800 x 5</u> :		9000
3		

Pi pi tãnné

Gbenne: Lesyi képyèni 15 dwe. Sé núkú núkú pólle, w 2 400 ye.

À sè pu yi núkú sòko.

Ñ gbò wilkile níwóló pól sòko w 550 ye.

Sé pól dwénó pó dan pi wóró sñne ?

Ñ gbò wilki pi wóró sñne ?

Póndeno dan pi wóró sñne ?

Ní-òle : Panné, pín pínyàm-ò ye.

Kwéyne, à ne páh kènikile n pi, té yékyo dwe w 1 500.

À lésló dwe w 150 pín pi yinne. Té pénfèné dwe w 340.

Kènikì pínó pó pól pi wóró sñne ?

Tò pí pí vyó kyòminó ànê sé dùkù pínóle

Kètònlé:

Wlò súkár kàrtò tókò w 12 500 Nokwil sòkò. À kè dah mò móbíl sòkò w 500 à sòkò ò kwil sòkò. Súkár mè pónḁnḁ dan pí wóró sḁne ?

Yah yónwàhnóle

W 12 500 kwâh nê me ? Súkár dwénó dan ye.

Wlò pí sḁ té sòkò ò súkárle ò kwil sòkò ? À kè dah mò móbíl sòkò, té w 500 kḁ. Kù me W 500 ? Gbò wilki ye.

Pónḁnḁ danne kù me ? Képahle twáhnó dan ye dohnḁ dwénó dan yḁ.

Wàh wàh tyi pí dùkùle

Yah wékínóle	Nê-á wε	Drò kò-nsahle
Súkár pónḁnḁ danne		12 500
W 12 500 + w 500	= W 13 000	<u>+ 500</u>
		13 000

Pónḁnḁ danne: Twáhnó dan dohnḁ dwénó dan yḁ,
«dwénó» dan + gbò wilki yḁ.

Drò kònló duke tónó pí dùkù ye.

Pí pí tãñne :

Gbenne : Sita-á yéñkyò bótínó 48 n dwe, bótínó 6 sò pí w 340. Wóró sḁ me à kí kḁ?

Ní-òle : Prò w 1.316 kòle n dwe sèpìn 7 sòkò. Wóró sḁ kò me à kí dwe sèpìn 21 sòkò ?

Kwónó 16 Drɔ kònó duke t́nó pi òkùlè (2)

Kètòlè : Kebahlè yípèy dwe yàm-ò ye.

À képyénìnó 3 dwe, sé pól dan pi w 5 500.

Seli ògbè-á n pi, à képyénì 15 dwe.

Wóró ś mé Kebah ýne à kō ?

Kebah képyénìnó ś dwe? À pló t́nó dwe.

Képyénì pól dwénó dan pi śne ?

Sé pól pi w 5 500. Kù mé á kɪ fè yah kō?

Képyé nùkú dan ye á kɪ yah kō.

Kebab képyénìnó ś dwe seli ògbè ýnne ?

À képyénì 15 dwe. À ýne à wóró ś kō ?

Á kɪ kè pĩ ś ? Á kɪ képyé nùkú dan yah kō, té kɪ képah

sàh-òtànó 15 pi.

Kwónó 17 Dwénó dan ànê póndeɔ danne (1)

Yah m-òtànne :

Á póndeɔ dan kō, té dwénó dan kō, té gbò wilki kō.

Tò pi pi vyóle :

Wah wah tyi wārki sésár ògbè yō.

Sònyahnkònlè :

À dan yó sàh-òtàn 11 pi.

Kètòlè

Pi òkùlè gbenne : $42 \times 11 = (42 \times 10) = 420 + 42 = 462$

$13 \times 11 = ; 25 \times 11 = ; 32 \times 11 = ; 50 \times 11 =$

T́npunlè

Gbenne : Yékwlò gbòtónì 5 t́ntírìlè kílonó 125 ye.

Gbòtónì 7 t́ntírì pi kílonó śne ?

Ní-òlè : Séngbyó sónó pló 3 ye w 32.

Sé pló 12 pi wóró śne ?

Tĩ-òlẹ : Sètõbe tĩkì yó sésânnó 320 sō sèpìn 8 sɔkɔ.

Sésânnó s̄ me pè kɪ sō sèpìn 15 sɔkɔ ?

Ñyáh-òlẹ: Séngbyǎ́ 30 danne w 260 ye. Sé 60 kɪ pɪ wóró s̄ne ?

Yah wékínóle	Nê-á we	Drɔ kò-̀nsahle	
Kéǎ́ núkú dwénó danne		5500	3
W 5 500 : 3	= w 1833.3	<u>3</u>	1833,3
		25	
Áyáh díbínó pɪ, dan tũ-ńkê ye á we		<u>24</u>	1833,3
Képyénìnó 15 danne		10	<u>x 15</u>
		10	91665
W 1833,3 x 15	= w 27 499		<u>18333</u>
Á kɪ képyéni 15 dan yah kō ànê drɔ kònnó tǎnnó pɪ òkùlẹ :			27499,5
W <u>5 500 x 15</u> :	= w 27 500	5 500	82 500 3
3		<u>x 15</u>	<u>6</u> 27500
Asani-á yĩne à danne kō sépi ye	= w 27 500	27500	22
		<u>5500</u>	<u>21</u>
		82500	15

Kyòminóle

Nê-á fónfó drɔ kònnó duke tǎnnó pɪ òkù sɔkɔ, képah ye à sàh-̀ntàn ògbò pɪ, té pyě díbínó pɪ.

Yòtuku yónóle :

Drɔ kònnó duke tǎnnó pɪ òkùlẹ, drɔ kònnó tò yò ye, nê-á kɪ á kō áyâh ne drɔ kònnó tǎn náhnáh pɪ n pi, ǎ núkú ó pɪ.

Nê-á fónfó ké sɔkɔ, á ye sàh-̀ntàn ògbò pɪ, à mó pyě díbínó pɪ.